Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (пети състав)

29 април 2015 година*

„Преюдициално запитване — Пряко животозастраховане — Директива 92/96/ЕИО — Член 31, параграф 3 — Информация, която се предоставя на титулярите на полици — Задължение на застрахователя да предостави допълнителна информация за разходите и премиите по силата на общи принципи на националното право“

По дело C-51/13

с предмет преюдициално запитване, отправено от Rechtbank Rotterdam (Нидерландия) с акт от 28 ноември 2012 г., постъпил в Съда на 31 януари 2013 г., в рамките на производство по дело

Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV

срещу

Hubertus Wilhelmus Van Leeuwen,

СЪДЪТ (пети състав),

състоящ се от: T. von Danwitz, председател на състава, C. Vajda, A. Rosas, E. Juhász и D. Šváby (докладчик), съдии,

генерален адвокат: E. Sharpston,

секретар: M. Ferreira, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 19 март 2014 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV, от B. Jonk-van Wijk и G. van der Wal, advocaten,

— за г-н Van Leeuwen, от D. Beljon и P. Boeken, advocaten,

— за нидерландското правителство, от B. Koopman и M. Bulterman, в качеството на представители,

— за чешкото правителство, от M. Smolek, в качеството на представител,

— за австрийското правителство, от C. Pesendorfer, в качеството на представител,

* Език на производството: нидерландски.

— за Европейската комисия, от F. Wilman и K.-P. Wojcik, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 12 юни 2014 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 31, параграф 3 от Директива 92/96/ЕИО на Съвета от 10 ноември 1992 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби относно прякото животозастраховане и за изменение на директиви 79/267/ЕИО и 90/619/ЕИО (Трета директива за животозастраховането) (ОВ L 360, стр. 1).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV (наричано по-нататък „NN“) и г-н Van Leeuwen по повод на размера на разходите и премиите за покритието на риска смърт като част от застраховката „живот“, която г-н Van Leeuwen сключва с NN.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Трета директива за животозастраховането е отменена и заменена с Директива 2002/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 ноември 2002 година относно животозастраховането (ОВ L 345, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 4, стр. 192), която впоследствие на свой ред е отменена и заменена, считано от 1 ноември 2012 г., с Директива 2009/138/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2009 година относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност (Платежоспособност II) (ОВ L 335, стр. 1). Като се има предвид обаче датата, на която е сключен договорът за застраховка „живот“, предмет на спора в главното производство, релевантни за решаването на спора остават разпоредбите на Трета директива за животозастраховането.

4 Съображения 9 и 23 от Трета директива за животозастраховането гласят:

„(9) […] някои разпоредби от настоящата директива определят минимални стандарти; […] държавата членка по произход може да установява по-строги правила за застрахователните предприятия, лицензирани от нейните компетентни органи;

[…]

(23) […] в рамките на единен застрахователен пазар клиентът ще има по-голям и разнообразен избор от договори; за да може той да извлече максимална полза от това разнообразие и от увеличената конкуренция, трябва да му бъде предоставена цялата необходима информация, която да му позволи да избере договора, който най-пълно удовлетворява неговите нужди; […] това изискване за предоставяне на информация придобива още по-голямо значение, като се знае, че срокът на задължението може да бъде много дълъг; […] поради това трябва да се съгласуват минималните разпоредби, за да може клиентът да получава ясна и

точна информация за основните характеристики на предлаганите продукти, както и данни за връзка с органите, към които титулярите на полици, застрахованите лица или бенефициерите по договори могат да отправят своите претенции“. [неофициален превод]

5 Член 31 от Директивата предвижда:

„1. Преди да бъде сключен застрахователният договор, на титуляря на полица се предоставя най-малко информацията, включена в приложение II, част А.

2. През целия срок на действие на договора титулярят на полица трябва да бъде осведомяван за всички промени, засягащи информацията, включена в приложение II, част Б.

3. Държавата членка на задължението може да изисква от застрахователните предприятия да предоставят допълнителна информация към включената в приложение II само ако тя е необходима на титуляря на полица правилно да разбере основните елементи на задължението.

4. Подробните правила за прилагането на настоящия член и приложение II се определят от държавата членка на задължението“. [неофициален превод]

6 Приложение II към Директивата е озаглавено „Информация за титулярите на полици“ и гласи:

„Информацията, посочена по-долу, която трябва да бъде съобщена на титуляря на полица преди сключването на договора (А) или по време на срока на действие на договора (Б), трябва да бъде предоставена по ясен и точен начин, писмено, на официалния език на държавата членка на задължението.

Въпреки това, такава информация може да бъде на друг език, ако титулярят на полица го желае и правото на държавата членка го позволява или титулярят на полицата е свободен да избере приложимото право.

А. Преди сключване на договора

Информация за застрахователното предприятие	Информация за задължението
[…]	a.4 Определение на всяка полза и всяка опция
[…]	a.5 Срок на договора
[…]	a.6 Начини за прекратяване на договора
[…]	a.7 Начини на плащане на премиите и срок на плащанията
[…]	a.8 Начини за изчисляване и разпределяне на бонусите
[…]	a.9 Указание за остатъчната и изплатена стойност и степента, до която те са гарантирани
[…]	a.10 Информация относно премиите за всяка полза, както основни ползи, така и допълнителни, ако е целесъобразно
[…]	[…]“.

[неофициален превод]

7 В част Б от приложение II към Директивата е посочена информацията, която трябва да се предоставя на титуляря на полицата през срока на действие на договора. Тази разпоредба предвижда, че заедно с общите и специфичните условия, които трябва да му се предоставят, титулярят на полицата трябва да получава, от една страна, в случай на допълване на договора или изменение на приложимото към него законодателство — цялата информация по част А, точки a.4—a.12 от приложението, и от друга страна, ежегодно — информация за състоянието на бонусите.

Нидерландското право

8 Член 2 от Правилника от 1998 г. за предоставяне на информация на титулярите на полици (Regeling informatieverstrekking aan verzekeringsnemers 1998, наричан по-нататък „RIAV 1998“) транспонира във вътрешното право член 31 от Трета директива за животозастраховането. В приложимата ѝ по делото в главното производство редакция тази разпоредба гласи:

„1. Застраховател, който предлага застраховка „живот“ на титуляр на полица с местоживеене или седалище в Нидерландия, се уверява, че същият разполага с общите и специфичните условия на полицата.

2. Застрахователят следи титулярите на полици да получават в писмен вид и следната информация, ако тя не следва от общите или специфичните условия на полицата:

[…]

q. за отражението на разходите и удръжките в тежест на титуляря на полица върху доходността и обезщетението по договора;

r. евентуално за разходите, които се фактурират в допълнение към брутната премия;

[…]“.

9 Видно от мотивите към RIAV 1998, въпросите по прилагането на този правилник се уреждат от Закона от 1993 г. за надзора върху застраховането (Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993, наричан по-нататък „WTV 1993“) и от действащите в страната гражданскоправни норми, сред които са и изискванията за съразмерност и справедливост (член 2 от книга 6 на Гражданския кодекс).

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

10 През 1999 г. г-н Van Leeuwen сключва с NN застраховка с инвестиционен елемент, наречена „гъвкава инвестиционна застраховка“. Тя представлява застраховка „живот“, при която размерът на натрупаната сума в края на срока на застрахователния договор не е гарантиран, а зависи от резултата от инвестициите. Освен това през срока на застрахователния договор е предвидено да се изплаща гарантирана фиксирана сума, ако титулярят на полицата почине преди изтичането на срока на договора.

11 От разясненията, които NN дава в писменото си становище, личи, че съгласно застрахователния договор авансово и периодично се заплаща премия с предварително уговорен размер, наричана „брутната премия“. Тази премия се инвестира в избрани от титуляря на полицата инвестиционни фондове. От така определената стойност периодично се приспадат разходи, а също и премии за включеното покритие за риска смърт. Следователно последните премии не се начисляват отделно, а са изцяло включени в брутната премия, точно както и упоменатите разходи.

12 Преди сключването на застраховката „живот“ NN предоставя на г-н Van Leeuwen „предложение за гъвкаво инвестиционно застраховане“. В него са посочени три примера за капиталово инвестиране при различна доходност и с административни разходи от 0,3 %. Освен това в частта, озаглавена „Доходност на продукта“, е посочено, че „[р]азликата между доходността на фонда и доходността на продукта зависи от застрахованите рискове, дължимите разходи, както и от евентуалните допълнителни покрития“.

13 След сключването на застрахователния договор започва спор между NN и г-н Van Leeuwen относно размера на приспаданите от застрахователя разходи и премии за покриването на риска смърт.

14 Спорът в главното производство отчасти се отнася до въпроса дали NN е предоставило достатъчно информация за тези разходи и рискови премии преди сключването на застрахователния договор. Става дума в частност за това, че на г-н Van Leeuwen не е изпращано обобщение или пълна справка за конкретните и/или окончателните разходи и за техния състав.

15 Според запитващата юрисдикция следва да се приеме, че като е изпратило на титуляря на полицата само информация за отражението на разходите и рисковите премии върху доходността, NN е изпълнило изискванията по член 2, параграф 2, букви q) и r) от RIAV 1998, но е нарушило „отворени и/или неписани норми“ на нидерландското право, които в случая включват задължението на застрахователното предприятие за полагане на грижа, преддоговорната добросъвестност и изискванията за съразмерност и справедливост.

16 Запитващата юрисдикция констатира, че информацията, упомената в точка 14 от настоящото решение, не е сред посочената в приложение II към Трета директива за животозастраховането. Същевременно NN смята, че правото на Съюза, и в частност член 31, параграф 3 от тази директива, не допуска да се налага задължение за застрахователните предприятия да предоставят информация на титулярите на полици въз основа на такива „отворени и/или неписани норми“.

17 При тези обстоятелства Rechtbank Rotterdam решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Допуска ли правото на Съюза, по-специално член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането, животозастрахователят, въз основа на „отворените“ и/или неписаните норми на нидерландското право, като принципите на съразмерност и справедливост, които се прилагат към (пред)договорното отношение между животозастраховател и потенциален титуляр на полица, и/или общото и/или особеното задължение за полагане на грижа, да е длъжен да предоставя на титулярите на полици повече информация относно разходите и рисковите премии от предвиденото в нидерландските разпоредби, с които през 1999 г. е била транспонирана Трета директива за животозастраховането (по-специално член 2, параграф 2, букви q) и r) от RIAV 1998)?

2) Относимо ли е за отговора на първия въпрос какви са последиците от несъобщаването на тази информация или какви може да бъдат според нидерландското право?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

18 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска да се налага задължение на застрахователните предприятия — въз основа на общи принципи на вътрешното право като обсъжданите в главното производство „отворени и/или неписани норми“ — да предоставят на титулярите на полици определена допълнителна информация към посочената в приложение II към Директивата.

19 Видно от съображение 23 от Трета директива за животозастраховането, целта ѝ е в частност да се съгласуват минималните разпоредби, за да може клиентът да получава ясна и точна информация за основните характеристики на предлаганите застрахователни продукти. Както се посочва в същото съображение, за да може да извлече максимална полза на единния застрахователен пазар от по-големия и разнообразен избор от договори и от увеличената конкуренция, клиентът трябва да разполага с необходимата информация, за да избере договора, който най-добре отговаря на неговите нужди.

20 За тази цел член 31, параграф 1 от Директивата предвижда, че преди да бъде сключен застрахователният договор, на титуляря на полицата се предоставя най-малко информацията, посочена в приложение II, част А от Директивата, а член 31, параграф 2 предвижда, че през целия срок на действие на договора заинтересованият трябва да бъде осведомяван за всички промени, засягащи информацията, посочена в приложение II, част Б от Директивата. Член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането — единствената разпоредба, до която се отнася преюдициалното запитване — предвижда, че държавата членка на задължението може да изисква от застрахователните предприятия да предоставят допълнителна информация към посочената в приложение II към Директивата само ако тя е необходима на титуляря на полицата, за да разбере правилно основните елементи на задължението, което поема.

21 В това отношение Съдът е постановил, че както следва от самия текст на член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането, приложение II и съображение 23 от нея, допълнителната информация, която държавите членки могат да изискват съобразно този член, трябва да е ясна, точна и необходима, за да се разберат правилно основните характеристики на застрахователните продукти, които се предлагат на титуляря на полицата (решение Axa Royale Belge, C-386/00, EU:C:2002:136, т. 24).

22 Ето защо задължение за предоставяне на допълнителна информация може да се налага само доколкото е необходимо за постигането на целта за осведоменост на титуляря на полицата и доколкото изискваната информация е достатъчно ясна и точна, за да може да бъде постигната тази цел и така в частност да се гарантира достатъчно равнище на правна сигурност за застрахователните предприятия (вж. в този смисъл решение Парламент/Съвет, C-48/14, EU:C:2015:91, т. 45 и цитираната съдебна практика). Както отбелязва генералният адвокат в точка 60 от заключението си, ако изискваната информация е обща и неясна, тя няма да е „необходима“ по смисъла на член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането.

23 Наистина волята на законодателя на Съюза е така да определи точно какъв вид допълнителна информация могат да изискват държавите членки от застрахователните предприятия в интерес на потребителите, за да дадат възможност на тези потребители да извличат максимална полза от избора на предлагани застрахователни продукти на единния застрахователен пазар, но за сметка на това член 31, параграф 3 от Директивата нито предписва, нито ограничава начина, по който държавите членки могат да упражняват това свое право.

24 В това отношение следва да се напомни, че държавите членки не са длъжни да задължават застрахователните предприятия да предоставят допълнителна информация към тази, която се предоставя на титулярите на полици съгласно член 31, параграф 1 от Трета директива за животозастраховането и е посочена в част А от приложение II към Директивата, а просто имат възможност да го направят съгласно член 31, параграф 3 — възможност, която са свободни да използват или пък да не използват.

25 Освен това от член 31, параграф 4 от Трета директива за животозастраховането следва, че държавата членка на задължението е компетентна да определи подробните правила за прилагането на предвиденото в националното законодателство задължение за предоставяне на допълнителна информация.

26 С Трета директива за животозастраховането се извършва минимална хармонизация на разпоредбите за информацията, която се предоставя на титулярите на полици, но все пак член 31, параграф 3 от нея регламентира упоменатата в точка 24 от настоящото решение възможност, като уточнява, от една страна, че тази информация трябва да позволява на титуляря на полицата да разбере правилно основните елементи на задължението. От друга страна, тази разпоредба ограничава допълнителната информация, която държавата членка на задължението може да изисква от застрахователните предприятия, до необходимото за тази цел.

27 Ето защо именно съответната държава членка следва да определи — в зависимост от характеристиките на своя правен ред и особеностите на уредените правоотношения — правното основание на задължението за предоставяне на допълнителна информация, така че да гарантира едновременно възможност за титуляря на полицата да разбере правилно основните характеристики на предлаганите му застрахователни продукти и достатъчно равнище на правна сигурност.

28 Правното основание на подобно задължение за предоставяне на допълнителна информация, и в частност въпросът дали това задължение следва от общи принципи на вътрешното право като споменатите от запитващата юрисдикция „отворени и/или неписани норми“, по принцип няма значение за съвместимостта на това задължение с Директивата, стига задължението да отговаря на изискванията на член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането, споменати в точки 21 и 27 от настоящото решение.

29 Оттук следва, че правното основание, което съответната държава членка използва, когато упражнява възможността си по член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането, трябва да е такова, че съобразно принципа на правна сигурност да позволява на застрахователните предприятия в условията на достатъчна предвидимост да установят допълнителната информация, която трябва да предоставят и която титулярят на полицата може да очаква.

30 В това отношение, когато преценява какви следва да са изискванията във връзка с предвидимостта на подобно задължение за предоставяне на допълнителна информация, националната юрисдикция може да вземе предвид обстоятелството, че именно застрахователното предприятие определя вида и характеристиките на застрахователните продукти, които предлага, така че то би трябвало по принцип да е в състояние да установи кои характеристики на тези продукти биха могли да създават необходимост от предоставяне на допълнителна информация на титуляря на полицата.

31 В случая следва да се отбележи, че според мотивите за приемането на RIAV 1998 въпросите по прилагането на този правилник се уреждат в частност от действащите в страната гражданскоправни норми, „сред които са и изискванията за съразмерност и справедливост“ по член 2 от книга 6 на Гражданския кодекс.

32 Запитващата юрисдикция обаче не предоставя на Съда подробни разяснения за конкретното естество съгласно нидерландското право на задължението за предоставяне на допълнителна информация, нито за ролята и точния обхват в националното право на „отворените и/или неписаните норми“ на нидерландското право, а само споменава задължението на застрахователното предприятие за полагане на грижа, както и преддоговорната добросъвестност и/или изискванията за съразмерност и справедливост, които трябва да ръководят сключването на застрахователните договори.

33 При всички положения именно запитващата юрисдикция е компетентна да прецени дали обсъжданите в главното производство „отворени и/или неписани норми“ отговарят на изискванията на член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането.

34 Ето защо на първия въпрос следва да се отговори, че член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането трябва да се тълкува в смисъл, че допуска да се налага задължение на застрахователните предприятия — въз основа на общи принципи на вътрешното право като обсъжданите в главното производство „отворени и/или неписани норми“ — да предоставят на титулярите на полици определена допълнителна информация извън посочената в приложение II към Директивата, при условие че изискваната информация е ясна, точна и необходима на титуляря на полицата, за да разбере правилно основните елементи на задължението, и гарантира достатъчна степен на правна сигурност, което запитващата юрисдикция следва да провери.

По втория въпрос

35 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска да установи дали последиците, които националното право предвижда в хипотезата на непредоставяне на допълнителната информация по смисъла на член 31, параграф 3 от Трета директива за животозастраховането, имат значение за отговора на първия въпрос.

36 От отговора на първия въпрос личи, че последиците, които вътрешното право предвижда в хипотезата на непредоставяне на тази информация, по принцип нямат значение за съвместимостта на задължението за предоставяне на информацията с член 31, параграф 3 от Директивата.

По съдебните разноски

37 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (пети състав) реши:

1) Член 31, параграф 3 от Директива 92/96/ЕИО на Съвета от 10 ноември 1992 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби относно прякото животозастраховане и за изменение на директиви 79/267/ЕИО и 90/619/ЕИО (Трета директива за животозастраховането) трябва да се тълкува в смисъл, че допуска да се налага задължение на застрахователните предприятия — въз основа на общи принципи на вътрешното право като обсъжданите в главното производство „отворени и/или неписани норми“ — да предоставят на титулярите на полици определена допълнителна информация извън посочената в приложение II към Директивата, при условие че изискваната информация е ясна, точна и необходима на титуляря на полицата, за да разбере правилно основните елементи на задължението, и гарантира достатъчна степен на правна сигурност, което запитващата юрисдикция следва да провери.

2) Последиците, които вътрешното право предвижда в хипотезата на непредоставяне на тази информация, по принцип нямат значение за съвместимостта на задължението за предоставяне на информацията с член 31, параграф 3 от Директива 92/96.

Подписи